

גדרי תקנת ארבע כוסות

פסחים קט, סע"ב

היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה, והתניא לא יאכל אדם תרי ולא ישתה תרי (זוגות, רש"י) ... רבינא אמר ארבעה כסי תקינו רבנן דרך חירות, כל חד וחד מצוה באפי נפשה הוא.

פסחים קיז, ב

אמר ליה רב חנן לרבא שמע מינה ברכת המזון טעונה כוס, אמר ליה ארבע כסי תיקנו רבנן דרך חירות, כל חד וחד נעביד ביה מצוה.

שו"ת הגאונים שערי תשובה סי' קא

רבני שרירא ז"ל ורבנו האי ז"ל כתבו, ארבע כוסות הללו כל אחד ואחד טעון ברכה לפניו.

שוע"ר סי' תעב

יד ד' כוסות תקנו חכמים כנגד ד' לשונות של גאולה האמורים בפרשה וארא, והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי ... לפיכך הם צריכין הסיבה דרך חירות.

טז צריך לשתות הד' כוסות ... שבין כוס ראשון לשני, ובין שלישי לרביעי, יפסיק באמירת ההגדה וההלל, ובין שני לשלישי יפסיק באכילת מצה וברכת המזון. ואם לא הפסיק ביניהם בדברים הללו, אלא שתה ד' כוסות זה אחר זה, לא יצא ידי ד' כוסות, אלא כולן נחשבין לו לכוס אחד.

כח בליל פסח אי אפשר לקדש על הפת, שהרי חייב בארבע כוסות, והראשון הוא כוס של קידוש.

שוע"ר סי' תעג

יז וצריך שיהיה הירק ממני ירקות שברכתן היא בורא פרי האדמה כשאוכלן חיים, כדי שיפטור מלברך בורא פרי האדמה על המרור שיאכל בתוך הסעודה. ואע"פ שמפסיק בינתיים בהגדה, אין בכך כלום ... ויש חולקים על כל זה ואומרים, שכיון שמפסיקין הרבה בין אכילת הירקות לאכילת המרור בהגדה והלל, לפיכך אין המרור נפטר בבורא פרי האדמה שעל הירקות.

שוע"ר סי' תעד

א יש נוהגין שלא לברך בורא פרי הגפן על כוס שני, לפי שנפטר בבורא פרי הגפן שבירך על כוס ראשון. וכן לא יברך על כוס רביעי, לפי שנפטר במה שבירך על כוס שלישי. ואף על פי שהפסיק הרבה בינתיים באמירת ההגדה והלל, כיון שאין כאן היסח הדעת משתיה, שהרי כשבירך על כוס ראשון היה יודע שישתה עוד כוס שני.

ב ובמדינות אלו נוהגין לברך גם על כוס שני ורביעי. לפי שד' כוסות אלו תקנו חכמים לשתותם דרך חירות, וכל אחד ואחד הוא חירות ומצוה בפני עצמה, ולפיכך אינן מצטרפין זה עם זה להפטר בברכה אחת, אלא צריך לברך על כל אחד ואחד בפני עצמו.

ג ואפילו להאומרים שההלל וההגדה חשובים הפסק לענין ברכה ראשונה, מכל מקום לענין ברכה אחרונה אינן חשובים הפסק.

שוע"ר סי' תעט

א ואף להאומרים שברכת המזון אינה טעונה כוס, מכל מקום הואיל ותקנו חכמים לשתות ד' כוסות בלילה זה, יש לעשות מצוה בכל אחד ואחד, ועל השלישי יברך על מזונו.

שוע"ר סי' תפג

ג לא יאמר הברכה שבחתימת יהללוד, או שבחתימת ישתבח, לפי שהברכה זו לא נתקנה בליל פסח אלא על הכוס. משא"כ ברכת אשר גאלנו שמברך אותה אף בלא כוס, לפי שנתקנה כנגד ברכת שעשה נסים לאבותינו שמברכין על כל הנסים בלא כוס.